

EDGARA DUNSDORFA PERSONAS FONDA STRUKTURĀLA IZPĒTE UN ARHIVĒŠANA LATVIJAS NACIONĀLAJĀ ARHĪVĀ

Silva Norenberga

Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīva Personu fondu un ārvalstu dokumentu nodaļas galvenā arhīviste

*“...kamēr svešas varas Latvijā nāca un gāja,
vienīgi paliekamais un pastāvīgais bija latviešu tauta.*

*Lūk, tāpēc šis vienīgais paliekamais
un pastāvīgais ir likts darba centrā.”¹*

Strādājot pie apjomīgās Edgara Dunsdorfa dokumentu kolekcijas, bija redzams, ka tā kļūs par pamatu nopietniem zinātniskiem darbiem, pētījumiem un publikācijām, kas dos iespēju plašākai sabiedrībai iepazīt to vēstures daļu, kas līdz šim bijusi mazāk zināma. Saņemot vēsturē nozīmīgu personību dokumentus, mēs apzināmies savu atbildību to detalizētā un iespējami precīzākā sakārtošanā.

Katrs dokumentu krājums, to arhivējot un sistematizējot, ļoti daudz ko pastāsta par tā īpašnieku, viņa raksturu, pasaules uzskatu, vērtību sistēmu, pieredzi, darba metodēm, attiecībām ar sabiedrību, kolēģiem, ģimenes locekļiem.

Edgara Dunsdorfa attieksmi pret vēsturi labi ilustrē šāds izteikums: “Latvijas vēsture līdz šim lielā mērā rakstīta kā viedokļu vēsture, bieži vien arī faktus atstāstījumos pastiepjot uz vienu vai otru pusi, lai tie atbilstu rakstītāja viedoklim. Bija divas iespējas – vai nu ignorēt viedokļus, kas neatrada apstiprinājumu manos pētījumos, vai arī izteikt savu spriedumu par šiem viedokļiem. Izšķīros par otro ceļu.”²

FONDA STRUKTŪRA

Edgara Dunsdorfa personas fonda dokumentus Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīvs saņēma no viņa dzīvesbiedres Lilijas Dunsdorfas pilnvarotās personas ar kopsummā trim dāvinājuma līgumiem laikā no 2005. līdz 2006. gadam. Fonda saturu veido Edgara Dunsdorfa un Lilijas Dunsdorfas personas un biogrāfiskie dokumenti, sarakste, radošā darba dokumenti, sabiedrisko darbību raksturojošie dokumenti, sakrātie dokumenti, fotogrāfijas, kas iekļauti 1. vienkāršotajā aprakstā (1v), fotonegā-tīvi – 2. vienkāršotajā aprakstā (2v) un audioieraksti – 3. vienkāršotajā aprakstā (3v).

Tālāk pievērsīšos konkrētai arhīva darba specifikai, strādājot ar personu fondiem.

Edgara Dunsdorfa dokumentu kolekcija arhīvā nonāca daļēji sakārtotā veidā. Tā bija sakārtota atbilstoši tās īpašnieka, bet ne arhīva personu fondu dokumentu sakārtošanas principiem. Daļē-jais sakārtojums veicināja dokumentu izpēti un sistematizāciju, taču kārtojums bija jāmaina atbilstoši arhīva normatīviem, t.i., dokumenti jāizvērtē pēc to satura, nozīmības, hronoloģijas u.c. komponentiem, jāatlasa dublikāti un saglabāšanai nederīgie do-kumenti. Ņemot vērā dokumentu lielo apjomu, šis process nori-tēja vairākus gadus.

Nosauktie dokumentu veidi vienkāršotajā aprakstā 1v atbilst sešām sērijām, no kurām trim pakārtots noteikts apakšsēriju skaits. Sērijas un apakšsērijas ietver sevī atsevišķas lietas, kas sa-numurētas augošā secībā.

Dokumentu sistematizācijas shēma

I. E. Dunsdorfa un L. Dunsdorfas personas un biogrāfiskie dokumenti, finanšu dokumenti	lietas nr. 1–nr. 6
II. E. Dunsdorfa un L. Dunsdorfas sarakste	lietas nr. 7–nr. 205
1. Sarakste ar organizācijām un iestādēm	lietas nr. 7–nr. 57

2. Sarakste ar dažādiem kultūras un sabiedriskajiem darbiniekiem	lietas nr. 58–nr. 200
3. Privātā sarakste	lietas nr. 201–nr. 205
III. Radošā darba dokumenti	lietas nr. 206–nr. 381
1. Zinātniskā rakstu krājuma “Archīvs” izdošanai uzkrātie dokumenti	lietas nr. 206–nr. 221
2. Grāmatu “Latvijas vēsture” izdošanai uzkrātie dokumenti	lietas nr. 222–nr. 235
3. Melnraksti, rokraksti, piezīmes, publisku runu uzmetumi	lietas nr. 236–nr. 273
4. Lekciju pieraksti pasaules ekonomikas vēsturei, Latvijas vēsturei, pasniedzēja darba materiāli	lietas nr. 274–nr. 293
5. Tematiskās kartotēkas	lietas nr. 294–nr. 364
6. Aptauju anketas un informatīvi dokumenti	lietas nr. 365–nr. 381
IV. E. Dunsdorfa un L. Dunsdorfas sabiedrisko darbību raksturojošie dokumenti	lietas nr. 382–nr. 424
1. Melburnas Latviešu biedrības bibliotēkas dokumenti	lietas nr. 382–nr. 390
2. Melburnas Latviešu biedrības jauktā kora “Rota” dokumenti	lietas nr. 391–nr. 393
3. Akadēmiskās vienības “Auseklis” dokumenti	lietas nr. 394–nr. 398
4. Dažādu sabiedrisko organizāciju, fondu un institūtu dokumenti	lietas nr. 399–nr. 424
V. E. Dunsdorfa un L. Dunsdorfas sakrātie dokumenti	lietas nr. 425–nr. 465
VI. E. Dunsdorfa un L. Dunsdorfas fotogrāfijas	lietas nr. 466–nr. 473

Nedaudz pakavēšos pie katras sadaļas.

Nozīmīgā vēsturnieka un tautsaimnieka Edgara Dunsdorfa darbība nav nošķirama no viņa dzīvesbiedres Lilijas Dunsdorfas nesavtīgā un pašai dziedīgā darba ieguldījuma mūža garumā. Viņa ne tikai bija Melburnas Latviešu biedrības bibliotēkas pārzine, bet arī neaizstājams palīgs dažādu publikācijām nepieciešamo materiālu vākšanā, korespondences kārtošanā un “Archīva” izdevumu izplatīšanā. Savās piezīmēs viņa rūpīgi dokumentē dažādus notikumus, kora mēģinājumu un kursu apmeklējumus, kā arī vienkāršas sadzīves lietas. Tas bija iemesls, kādēļ, kārtojot saņemto dokumentu kolekciju, nebija iespējams nodalīt atsevišķi viņas dokumentus un tika saglabāta to saistība ar Edgara Dunsdorfa dzīvi un darbību raksturojošiem dokumentiem.

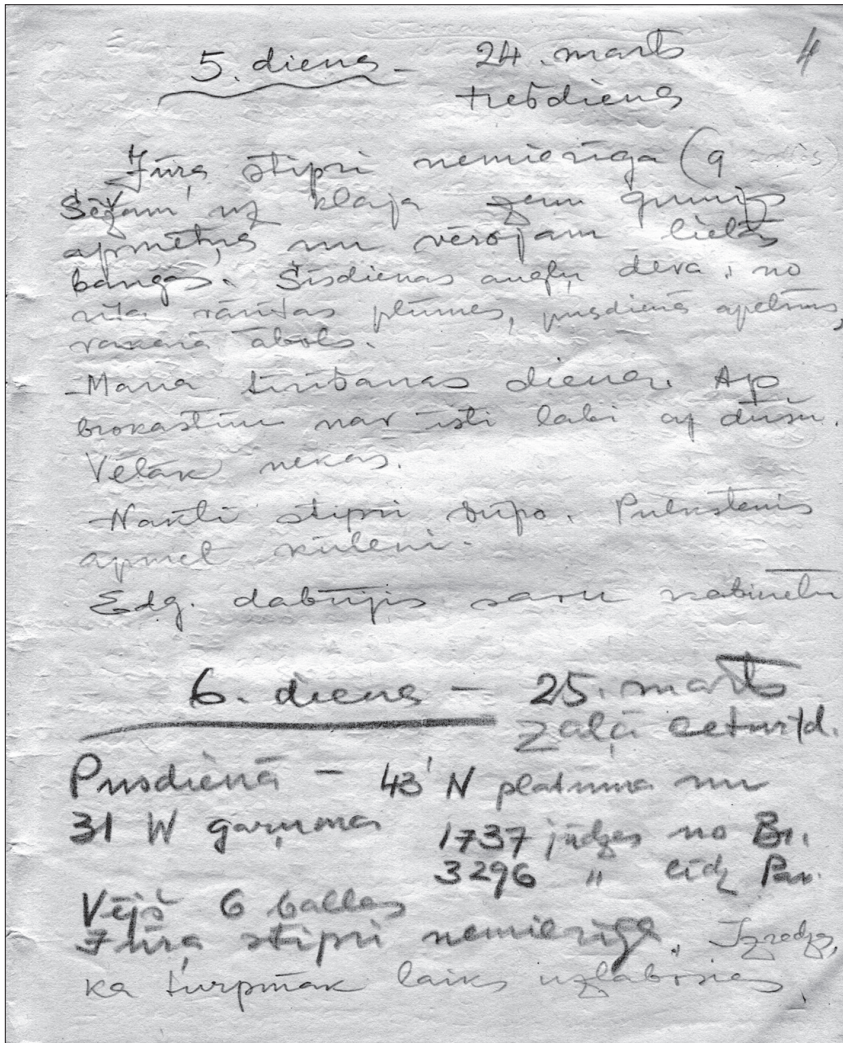
I sērijā ir pavisam nedaudz Edgara un Lilijas Dunsdorfu personas un biogrāfisko dokumentu. Edgara Dunsdorfa ciešā saikne ar dzimto pilsētu Saldu ir rosinājusi viņa vēlmi daļu savu dokumentu nodot Saldus muzejam. Sadarbībā ar novadnieku Valdemāru Ancīti tapusi arī viņa grāmata par Saldu.³

II sērijā – **Sarakste** – atrodama arī sarakste ar Valdemāru Ancīti, Saldus muzeju un pašvaldību.

II sērija satur ļoti plašu dokumentu apjomu ar Edgara un Lilijas Dunsdorfu saraksti ar daudzām organizācijām un personām. Lai būtu vieglāk orientēties, tā tika sadalīta trijās apakšsērijās.

1. apakšsērija – **Sarakste ar organizācijām un iestādēm** – ietver saraksti ar Austrālijas, ASV un citu valstu universitātēm, bibliotēkām, arhīviem, izdevniecībām, pašvaldībām, skolām, skautu organizācijām un zinātnisko rakstu krājuma “Archīvs” autoriem, aptauju organizatoriem un dalībniekiem.

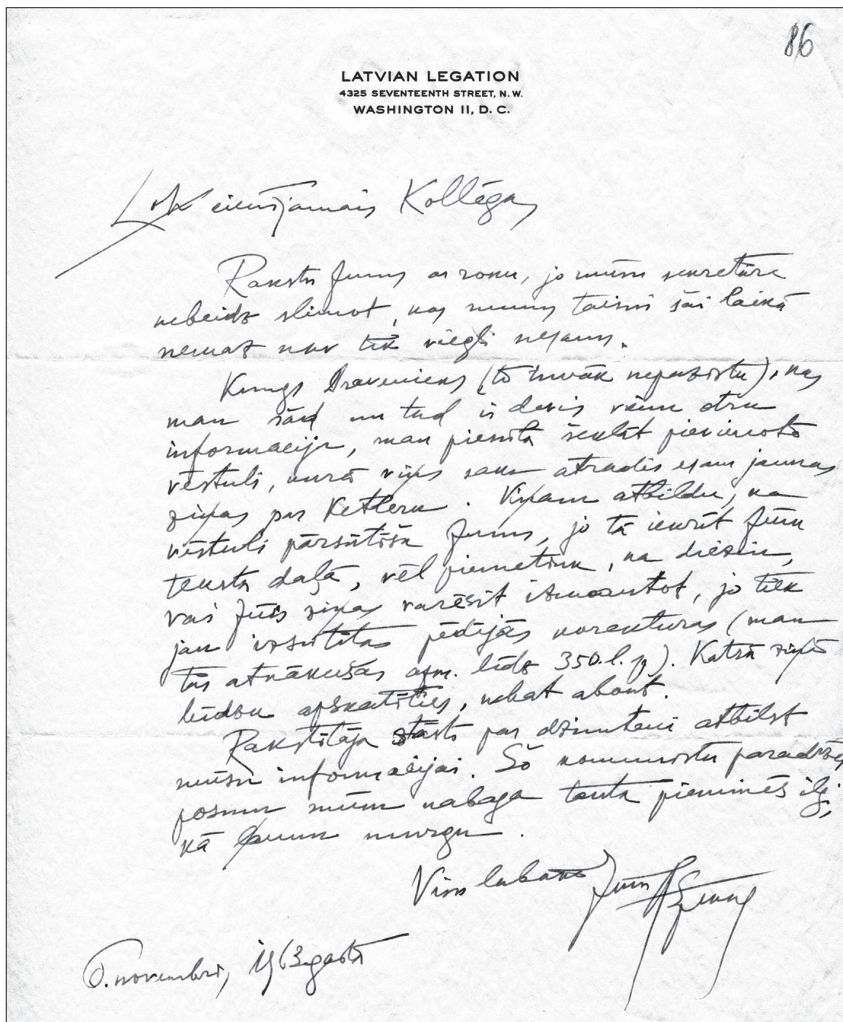
2. apakšsērija – **Sarakste ar dažādiem kultūras un sabiedriskajiem darbiniekiem** – sastāv no alfabētiskā secībā sakārtotas sarakstes ar trimdas sabiedrībā plaši pazīstamiem vēsturniekiem, izdevniecību redaktoriem, publikāciju autoriem, recenzentiem un laikrakstu izdevējiem. Personas, ar kurām bijusi regulāra un bieža sarakste, sakārtotas pēc uzvārdiem, bet epizodiska rakstura sarakste vienkārši pēc alfabēta.

1. att. Ceļojums uz Austrāliju. Lilijas Dunsdorfas piezīmes. 24.03.1948.
Latvijas Nacionālais arhīvs-Latvijas Valsts arhīvs (Rīga), 2423-1-13, 4. lp.

3. apakšsērija – **Privātā sarakste** – satur Edgara un Lilijas Dunsdorfu savstarpējo saraksti un viņu abu saraksti ar draugiem un ģimenēm Latvijā.

III sērija – **Radošā darba dokumenti** – ir visapjomīgākā dokumentu kolekcijas daļa, kas atspoguļo Edgara Dunsdorfa

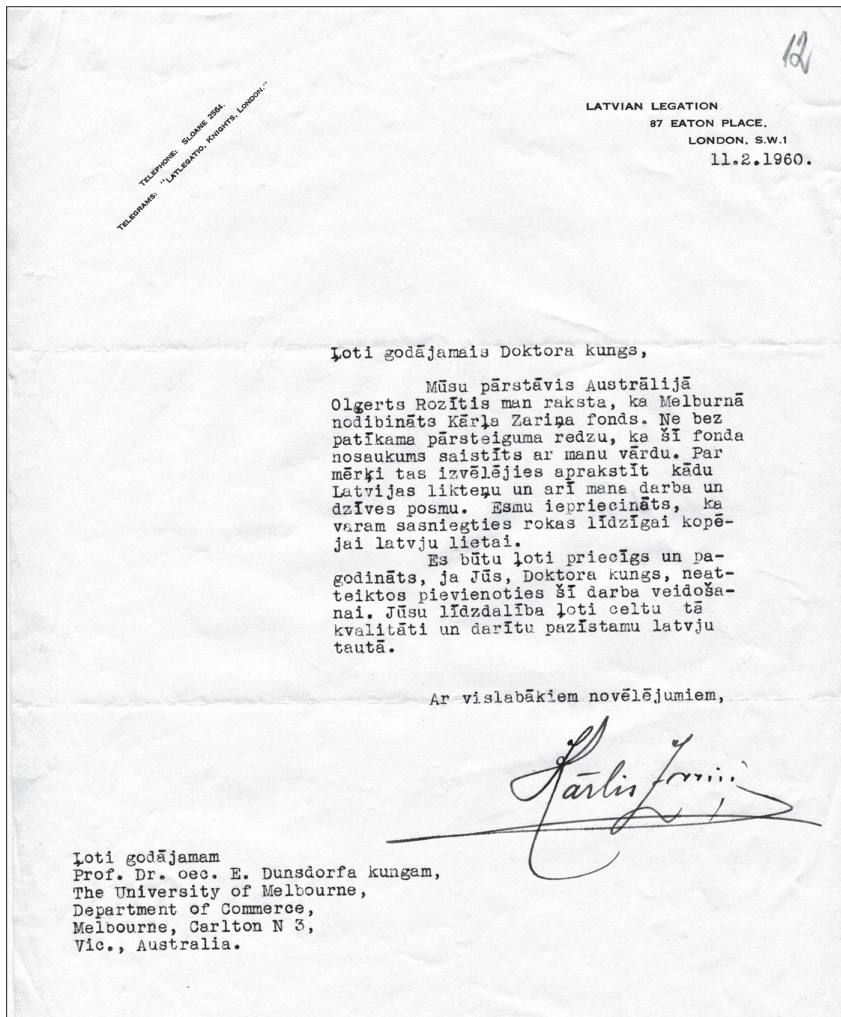

2. att. Arnolda Spekkes vēstule Edgaram Dunsdorfam 06.11.1963.

Latvijas Nacionālais arhīvs–Latvijas Valsts arhīvs (Rīga), 2423–1–165, 86. lp.

daudzpusīgo darbību Latvijas vēstures pētniecībā un universitātes pasniedzēja darbā. Tai pakārtotas sešas apakšsērijas, kas sagrupētas, daļēji ievērojot fondraža sistematizāciju.

1. apakšsērija – **Zinātniskā rakstu krājuma “Archīvs” izdošanai uzkrātie dokumenti.** Šī kolekcijas daļa parāda vēsturnieka

3. att. Kārļa Zariņa vēstule Edgaram Dunsdorfam 11.02.1960.
Latvijas Nacionālais arhīvs–Latvijas Valsts arhīvs (Rīga), 2423–1–193, 12. lpp.

Edgara Dunsdorfa neatlaidīgo, skrupulozo darbu, vācot dažādu autoru manuskriptus, tos labojot, rediģējot un organizējot izdošanu. To darot, viņu ir vadījusi savas misijas apziņa – dokumentēt trimdas latviešu aktivitātes. Pats viņš to raksturo šādi: “Archīva īpatnība, kas to atšķir no citiem latviešu izdevumiem, ir, ka tas

veltīts latvisko problēmu apskatei, jo sevišķi latviešu lielās sabiedriskās rosības trimdā dokumentēšanai.”

2. apakšsērija – **Grāmatu “Latvijas vēsture” izdošanai uzkrātie dokumenti** – apvieno dokumentus, kas raksturo Edgara Dunsdorfa darba stilu un metodes – te ir dokumentu kopijas, melnraksti, piezīmes, tabulas, aprēķini, grafiki un maketi – viss, kas kalpojis par izejmateriālu Latvijas vēstures izdošanai.

3. apakšsērija – **Melnraksti, rokraksti, piezīmes, publisku runu uzmetumi** – satur dažādu publikāciju un izdevumu rokrakstus, melnrakstus un runu uzmetumus. Starp tiem ir piezīmes un manuskriptu fragmenti grāmatām: “Deviņviru spēks”, “*The Baltic Dilemma*”, “Saldenieks pasaules tālēs”, kā arī grāmatai par Kārli Ulmani, dzimto pilsētu Saldu, Kurzemes karakartēm un pat pašā rakstīta luga “Marta” par Krievijas ķeizarienes Katrīnas latvisko izcelsmi.

4. apakšsērija – **Lekciju pieraksti pasaules vēsturei, Latvijas vēsturei, pasniedzēja darba materiāli** – apkopo Dunsdorfa pasniedzēja un lektora darbu raksturojošos dokumentus. Šajā apakšsērijā ir plašs lekciju pierakstu klāsts pasaules un Latvijas ekonomikas vēsturē, statistikas dati, aprēķini, daudzveidīgi uzskates materiāli – diagrammas, tabulas un shēmas.

5. apakšsērija – **Tematiskās kartotēkas** – ieņem ļoti lielu vietu kopējā dokumentu klāstā sava apjoma dēļ. Informācijas daudzums, kas vēsturniekam bijis nepieciešams savu grāmatu izdošanai, apkopots kartotēkās, kas satur datus, kas iegūti no dažādiem arhīviem, publikācijām un citiem avotiem. Interesantākā no tām ir “Vidzemes muižas 17. gs.”. Tajā apkopotas ziņas par muižu un pagastu zemju platībām, to klasifikācija, zemnieku, lopu un arklu skaits. Saturiski interesanta informācija atrodama arī kartotēkās par apdzīvotajām vietām, izdoto grāmatu pasūtītājiem, kā arī profesiju un organizāciju kartotēkās.

6. apakšsērija – **Aptauju anketas un informatīvi dokumenti**. Šajā sadaļā redzams viens no informācijas iegūšanas veidiem, kuru Edgars Dunsdorfs izmantojis pētniecības darbā. Iesaistot savos pētījumos visai plašu cilvēku loku, kas palīdzējuši anketu un aptaujas lapu izplatīšanā un savākšanā, viņš saņēmis saviem

Nya Solleusshoff Adal 17 zem

Muiža *Tirsens &* fol. *16 ciem*

Lisone.

pagasts

Revīzijas datums un zemes mēroji kopā.

1690g. 3 1/2 arkli

Īpaš. arkli *8 1/2* Maksāj. arkli *8 1/2*

14 ciematos:

Vīrieši virs 15 g. *38* Siev.

Vīrieši zem 15 g. *15* Siev.

Zirgi *26*

Vērši *—*

Govis *31*

Jaunlopi

Zeme: *14 ciematos:*

Tīrumi (Reen Acker) *117 1/8* T

atmats (Linde) T

(Öde Acker) *3 1/4* T

meža zeme (Buskland) *14* T

līdums (Uthrymd) T

Dugl. t. uthr. T

plāvas (Höslagh) *134 2/8* T ✓

101 L

Sējumi: rudzi p

mieži p

auzas p

„Liepājas Burtnieks“, Rīga, Vajņamāre leiā 37 6543

4. att. Tematiskā kartotēka "Vidzemes muižas 17. gs."
Latvijas Nacionālais arhīvs—Latvijas Valsts arhīvs (Rīga), 2423-1-295, 9. lp.

zinātniskajiem darbiem nepieciešamās ziņas, kuras izmantojis rakstu krājumā “Archīvs” un citos izdevumos. Dokumentu kolekcijā redzamas aizpildītās anketas, piezīmes un ziņojumi par aptauju gaitu un to dalībniekiem.

IV sērija – **E. Dunsdorfa un L. Dunsdorfas sabiedrisko darbību raksturojošie dokumenti** – ir nozīmīga ar to, ka raksturo dzīvesbiedru plašo sabiedrisko darbību trimdas latviešu dzīvē. Šai sērijai pakārtotas četras apakšsērijas.

1. apakšsērija – **Melburnas Latviešu biedrības bibliotēkas dokumenti** – pilnībā atspoguļo Lilijas Dunsdorfas rūpīgo un precīzo darbu šīs bibliotēkas pārzināšanā. Te atrodamas atskaites, grāmatu saraksti, bibliotēkas darbības pārskati, uzskaites kartiņas, bilances, naudas apgrozījumu konta grāmatas, maksājumu kvītis un informācija par grāmatu izsūtīšanu un saņemšanu.

2. apakšsērija – **Melburnas Latviešu biedrības jauktā kora “Rota” dokumenti** – liecina par to, ka kora mēģinājumi un koncerti ir bijuši abu Dunsdorfu dzīves neatņemama sastāvdaļa. Šeit atrodami kora darbības pārskati, repertuārs, dalībnieku saraksti, koncertu programmas, kora ziņas un ielūgumi.

3. apakšsērija – **Akadēmiskās vienības “Auseklis” dokumenti** – norāda uz Edgara Dunsdorfa ciešo saistību ar šo vienību un sastāv no apkārtrakstiem, darbības pārskatiem, ziņojumiem, biedru sarakstes, ielūgumiem un apsveikumiem.

4. apakšsērija – **Dažādu sabiedrisko organizāciju, fondu un institūtu dokumenti** – ietver organizāciju un institūciju uzskaiti, ar kurām sadarbojušies Edgars un Lilija Dunsdorfi. To dažādības dēļ nebija iespējams izdalīt atsevišķus nosaukumus, tādēļ tie apkopoti vienā sērijā. To skaitā ir Baltijas Universitātes Hamburgā dokumenti, Latviešu apvienības Austrālijā un Jaunzēlandē dokumenti, K. Zariņa fonda dokumenti, Latviešu akadēmisko mācību spēku un zinātnieku apvienības un citi dokumenti.

V sērijā – **E. Dunsdorfa un L. Dunsdorfas sakrātie dokumenti** – ir dokumenti, kam nav tiešas saistības ar abu dzīvesbiedru dzīvi un darbību, bet kas ir uzkrāti kā informācijas avoti vai palīgmateriāli publikācijām, izdevumiem, lekcijām, referātiem un dažādām sabiedriskām aktivitātēm, kā arī apsveikumi,

ielūgumi, koncertu un izrāžu programmas, dažādu organizāciju un iestāžu atsūtītie informatīvie materiāli.

VI sērija – **E. Dunsdorfa un L. Dunsdorfas fotogrāfijas** – kā jau to liecina nosaukums, satur Dunsdorfu, viņu radnieku, draugu un trimdas sabiedrisko pasākumu fotogrāfijas. Te ir

5. att. Edgara Dunsdorfa fotogrāfija.
*Latvijas Nacionālais arhīvs – Latvijas Valsts arhīvs (Rīga),
2423–1–467, 96. lp.*

fotogrāfijas no privātām ģimenes un draugu viesībām, skautu saietiem, kora “Rota” mēģinājumiem un koncertiem, piemiņas brīžiem un citiem trimdas dzīves notikumiem.

Bez ļoti plašā 1v. apraksta ir vēl divi saturā pieticīgāki – 2v. apraksts – **Fotonegatīvi**, kas sastāv no sabiedriskās un privātās dzīves notikumu liecībām un dokumentu kopijām, un 3v. apraksts – **Audioieraksti**, kas satur Edgara Dunsdorfa runu, referātu, interviju un kora “Rota” koncertu audioierakstus.

Tāds īsumā ir ļoti bagātīgā Edgara Dunsdorfa personas fonda dokumentu raksturojums un tā arhivējuma struktūra.

SECINĀJUMI

Edgara Dunsdorfa personas fonda dokumenti atspoguļo pazīstamā vēsturnieka darba stilu un metodes. Skrupulozi un sistemātiski vākti un kārtoti rokraksti, statistikas dati, veidotas kartotēkas, tabulas un shēmas lekcijām, periodiskajiem izdevumiem un vēstures grāmatām. Iepazīstoties un sīkāk izpētot dokumentu kolekciju, atklājas Edgara Dunsdorfa personība, darba un privātas attiecības ar laikabiedriem, kolēģiem un draugiem. No apjomīgās sarakstes iespējams gūt priekšstatu par trimdas sabiedrības intelīģences plašo darbības lauku grāmatu izdevniecībā un visdažādākajās kultūras dzīves jomās.

Plašs dokumentu klāsts ļauj iepazīt arī Lilijas Dunsdorfas nozīmīgo lomu dzīvesbiedra pētnieciskajā darbā un ilggadējā Melburnas Latviešu biedrības bibliotēkas pārraudzībā.

Cerams, ka šie dokumenti rosinās uz nopietniem zinātniskiem pētījumiem trimdas vēsturē un kalpos arī kā pierādījums tam, cik svarīgi ir uzkrāt un saglabāt nākamajām paaudzēm mūsu tautas izcilāko personību atstāto kultūras un vēstures mantojumu.

ATSAUCES

- ¹ Edgars Dunsdorfs (1962). *Latvijas vēsture, 1600–1710*. [Stokholma]: Daugava, 9. lpp.
- ² Turpat, 10. lpp.
- ³ Edgara Dunsdorfa sarakste ar Valdemāru Ancīti 1991–1997. *Latvijas Nacionālais arhīvs – Latvijas Valsts arhīvs* (Rīga), 2423–1–61, 1.–82. lp.